

GRÄDDÖ BY – RÅDMANSÖ

Gräddö med sin vik som har lä för vindar i tre väderstreck, var den stora skuthamnen på Rådmansö. Här kunde ligga upp till tio skutor samtidigt. En ståtlig syn med de vackra skroven och höga masterna. Båtbäddar fanns på östra stranden, i Asksundet och Nyängsslätan. Ett känt båtdrag var alldeles intill ångbåtsbryggan.

Vedjakter och sandkilar från Gräddö kändes igen på sin gula rand under handlisten och sitt vita sudband.

Härifrån skeppades ved till Stockholm. Långa staplar låg då på byallmännigen i väntan på transport.

Vykort från 1900-talets början, här syns den gamla kvarnen på udden

Något om Gräddös skutor och skeppare (hämtat ur boken "Rådmansö Förr):

LINEA byggd 1894 hade måtten 19,62 x 6,80 och stack 3 meter. Hon seglades av Karl Eklund, Gräddö mellan alla möjliga bryggor i skärgården. Frakterna bestod mest av ved och byggnadsmaterial. Det berättas att den företagsamme Eklund kunde ta tåget till Södertörn för att handla upp ved. Linea såldes till Blidö 1930.

PETRUS byggdes 1902. Hon var av Masbytyp och ägdes av Olof Eklund. Storseglet var på 300 m² och hon lastade 60–70 famnar ved, som motsvarar 85 ton. Det gör ca 400 skottkärror.

ADALIA var en sandkil byggd på Blidö 1896. Hon var 15 m lång och 5 m bred och lastade 20 famnar ved eller 18 m² sand. Hon seglades av A Södergren. Överbyggdes 1920 och fick motor. När tullen gjorde ett beslag på 26 000 liter sprit ute i skärgården lånade de Adalia för att frakta in beslaget till Stadsgården.

GRANIT var den sista skutan på Rådmansö – såldes 1946. Hon kölsträcktes på Furusundsvarvet 1902. Hon var kraftigare byggd än de vanliga vedjakterna. Var nog avsedd att frakta sten från Vätö. Därur kan man säkert också härleda namnet. Granit ägdes av Karl Jansson och Ivan Eriksson. Hon riggades senare

av och försågs med en Pythagoras tändkula, som gubbarna inte kom överens med. Så de bytte till en annan och då gick det bättre. Det var ju en brytningstid och man förstod sig nog bättre på tackel och tåg än bränsle och motorolja.

Stockholms Länsmuseum om varvet:

På varvet byggdes 1-2 båtar per år fram till 1950-talet.

Varvet etablerades 1924 av Axel Eriksson, f. 1897.

Han hade lärt sig yrket vid Rosätra Båtvarv och i Ovensundet.

Årligen byggdes en större motorbåt på beställning (14 m lång).

Vid varvet har byggts 54 båtar, varav 11-12 motorbåtar och de övriga rodd- och segelbåtar.

Mot slutet blev det färre och större byggen. Sista båten som byggdes var motorseglaren Garm. Den var (12,8 x 3,6 m) år 1965. Hon hade en blyköl på 4 000 kg och 72 m² segel.

Den färdigställdes i mahogny med lamellimmade ekspant, köl av ek och däck av teak.

Gräddö Marina

Idag är det ett traditionellt småbåtsvarv och marina. Reparationer, vinterförvaring, vårustning e t c. Man har även nu en egen tillverkning. Styrpulpbåten – GRADDO 540 – ”som passar till allt och alla”. 5,4x2,10 m, höga fribord, lätt drivet skrov, hydraulstyrning mm.

Dagens båtfabrikation på Gräddös båtvarv Graddo 540

draulstyrning mm.

Gästhamnen har ett gott anseende i båtetsar. Servicegraden är hög med allt från drivmedel till bastu och tvättstuga.

Varmbad i Gräddö

På 1890-talet uppfördes ett varmbadhus strax norr om båtvarvet. Förmodligen på initiativ av handlaren Bäckström. Här kun-

de man ta både gytte- och tallbarrsbad. Anläggningen nyttjades av såväl av ortsbor som sommargäster. 1914 upphörde verksamheten och huset såldes till pensionatet på Gräddö Asken där det inreddes till boende för sommargäster. Flytten skedde över isen med en kälke under vart hörn dragen av häst.

Storskär vid Gräddö

Under pensionatstiden var det ett ståhej vid ångbåtsbryggan.

När båten med sommargäster kom eller gick var det fullt med folk vid bryggan. Gästerna gick ofta i procession med sång och fanor på väg mot avgående båt. När de resande gått ombord hände det ofta att övriga hoppade i vattnet ackompanjerade av skarornas skratt och applåder.

I Gräddö fanns flera pensionat. Det var t ex Sjögrens – senare Sjömans, Söderbergs, Strands, Skogshyddan, Ida Bergströms och Björkö Örn's pensionat. Dessutom fanns ett på Gräddö Asken.

s/s Viking i Gräddö

Gräddö – port mot öster

1959 blev det åter liv och rörelse vid bryggan. Då började rederiet som sedan skulle bli Viking Line trafikera traden Sverige – Åland. Bilfärjan s/s Viking, som köpts från England, gick mellan Gräddö och Mariehamn.

Då byggdes en liten terminalbyggnad för bl a biljettförsäljning. Den byggnaden finns kvar och är idag hamnkontor, hygienutrymme, bastu och tvättstuga för gästhamnen.

Kvarnudden

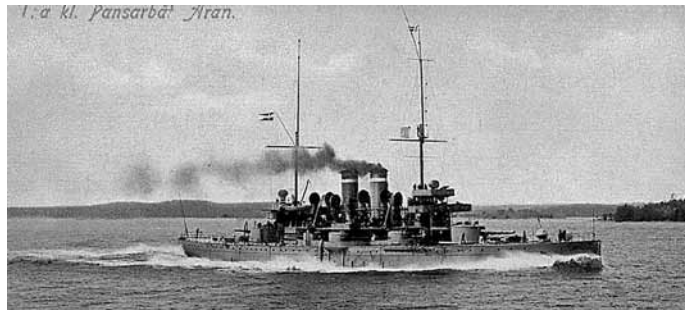
Västernäset, intill hamnen kallas idag för Kvarnudden. Här fanns tidigare en kvarn som revs 1903. Den grova hjärtstocken gjorde August Söderlund om till spelstock för ankaret på sin vedjakt Svalan.

Nu finns här café, restaurang och Bed & Breakfast. Sitt inne i den gamla byggnaden eller ute med vy upp mot Vaddö. På Kvarnudden firas valborg enligt mångårig tradition. Man går då i fackeltåg från Missionskyrkan. Brasan speglar sig effektivt i det kringliggande vattnet.

Flottbas under kriget

Under andra världskriget blev Kvarnudden hemmabas för Stockholmseskadern. Här låg bl a det stora pansarskeppet ÄRAN. Hon hade imponerande bestyckning, med 28 cm pjäser på back och halvdäck. De stora besättningarna fick lokala entreprenörer sysselsatta med limp- och tårtbakning. Vid en kompaniafton ville manskapet inter köpa ”kristidstårtor”. När Ulla Berg och Karin Perols bakade riktiga tårtor fick de t o m ”visphjälp” av frivilliga flottister.

”1:a kl Pansarbåt Äran”, står det på det gamla vykortet

I samband med att flottan bestämt sig för att Gräddö var en strategiskt viktig plats att förlägga pansar båten Äran företogs muddring för att få tillräckligt djup för det 3 735 ton tunga skeppet. Det var då man fick upp två ankare. Ett mindre och ett stort. Det senare är det som idag pryder yttersta udden där kvarnen en gång stod, se sid 1. Där syns också moringar i berget, för ÄRAN, som låg här under åren 1940 – 1945.

Vaxholmsbolaget var viktigt för logistiken

Anders Perols berättar att han skulle sälja en häst uppåt socknarna. Det var då naturligt att kliva ombord på Storskär med hästen och bege sig till Norrtälje. Komna till staden gick de två iland och knallade upp till Stora Torget. Där lämnades hästen i ett hyr stall, som då fanns där, för senare avhämtning. Så var det avtalat.

Affär blev bygdegård

På samma sätt som färjterminalen fått andra uppgifter, har en av de två affärerna bytt skepnad. Det som idag är bygdegård var tidigare affär där tre generationer Bäckström drivit handel. Anders övertog 1888 den redan då gamla affären efter Rooth. Ett litet rött hus. 1901 byggdes den till sin nuvarande skepnad. Nils efterträdde sin far och 1949 tog Eric Bäckström över som siste handlare. 1963 stängdes affären och Sveabolaget tog över huset som administrationslokal.

När vi pratar om logistik och kommunikation kan det intressant att nämna hur Nils Bäckström på vintern kunde få hem sina varor från Norrtälje. Han seglade med sin egentillverkade isjakt och hämtade!

Varutransport – anno-dazumal! Till vänster ses den ursprungliga affären

Verksamheter och företagande i Gräddö är mångfaciterat. Här finns byggare, elektriker, redovisnings-, gräv- och schaktföretag, skogsvårds-, diverse reparations- och underhållsföretag och service. De som här belyses är endast slumpvis valda. Kan bara hänvisa till hemsidan www.roff.se eller den tryckta företagskatalogen.

Bredvid Bryggcaféet, bakom bygdegården, vars rätta namn är Rådmansö Bygdegård, finns Kajak & Uteliv med ett brett utbud för friluftslivet. Man hyr ut kanoter, ger kurser ordnar olika typer av event i skärgården runt paddling. Härifrån paddlas det ofta långt ut i yttersta skären mot Ålands hav under sakkunnig ledning, om så önskas.

Gräddö Skärgårdshandel.

1901 kom Thea Jansson till Gräddö som föreståndare för en filial till Lindbergs i Furusund.

1904 öppnade hon eget i ett annat hus i byn. 1906 byggde Axel och Thea Pettersson eget. 1943 tog döttrarna Karin (Perols) och Ulla (Berg) över och kallade sig Axel P-sons Eftr. 1950 övertog Ulla och K-G Berg, De drev butiken fram till 1982 under namnet Gräddö Skärgårdshandel. Därefter kom Inga Lill och Alf Johansson.

1987 öppnades den nybyggda affären som idag drivs av Peter Horwitz. Skärgårdshandeln är en ICA-Nära butik.

Här finns Apoteks-, ATG-, Post-, Svenska Spel- och Systemombud, samt uttagsautomat och bensinmack.

Mats är mästare. Här med Jenny Wallgren, som jobbar mot gesällbrev. Rebecca Petrini som är lärling var ute på andra uppdrag.

Tapetserarverkstad

1997 flyttade Mats Landin ut sin tapetserarverksamhet från Stockholm till den gamla IOGT-lokalen. Han har idag två anställda. Här rustar han gamla och nyare möbler. Framför allt för kontakter i Stockholm, men också till lokala uppdragsgivare. Det viktiga är att kvaliteten är bra för att det ska löna sig för kunden att kosta på sin möbel.

Mats är också engagerad i Roslagens Båt- & Byggnadsvård i Vreta. Där ger man råd om hur man rustar gamla båtar och byggnader med traditionella metoder och åtar sig bl a renovering av fönster. Man säljer nya och begagnade byggmaterial, slam- och pigmentfärger. Man förmedlar kontakt med hantverkare, ger kurser runt båt- och byggnadsvård ofta i syfte att bevara äldre beprövade tekniker. Verksamheten röner allt större uppmärksamhet.

Bilden på Götheborg är från dess första besök i Norrtälje.

Gräddö Bryggcafé

I ett intressant läge vid ångbåtsbryggan, invid farleden mot Norrtälje ligger Bryggcafé't. På sommaren passerar flytetyg i alla möjliga skepnader. Alltid något intressant att titta på medan man äter sin smörgås, rostbiffallrik, glass eller bara tar en kopp kaffe.

Gräddö El startades av Magnus Gustafsson 2004 efter att ha jobbat som elektriker i 20 år. Idag är de tre utbildade elektriker som är proffs på belysning, kraft, värme, tele- och elservice.

Kunderna finns i Norrtälje, i norra skärgården och i Stockholmstrakten.

Förskola i bullerbyanda

Viktoriegårdens förskola och fritidshem i Gräddö by är ett kooperativ med både manlig och kvinnlig personal. De har mångårig erfarenhet av barn, som förskollärare, småbarnspedagoger, barnskötare, dagbarnvårdare och danspedagog. Inomhus är barnen indelade i mindre grupper. Utomhus är alla barn tillsammans.

Missionsförsamlingen

1866 bildades en Missionsförsamling i Nabbo och det beslöts att man skulle bygga ett bönhus. Nabbo låg ganska centralt och det var lätt att ta sig dit sjövägen inifrån socknen – viktigt på den tiden.

Huset timrades i Lohärad på andra sidan av Norrtälje. När det var klart plockades det ned och fraktades med häst till Norrtälje, därifrån med båt till Gräddö och vidare med häst till Nabbo. Där hade man på en bergknalle anlagt en stengrund som ännu idag finns kvar. Grunden mäter ca 10 x 13 m. Det fanns en förstuga och byggnaden var i två plan. Bygget kostade 630 kr inkl transport Lohärad – Norrtälje.

Timret blev nytt bönhus i Gräddö

1933 flyttades Nabbobönhuset till sin nuvarande plats. Tiderna hade förändrats. Det fanns andra sätt att färdas på och Gräddö by hade fått fler invånare.

Huset plockades ned stock för stock och byggdes till när det restes igen i Gräddö.

Församlingens syföreningsauktioner har under åren blivit ett viktigt evenemang på somrarna. Efter ett avbrott togs traditionen åter upp i somras till mångas glädje. Besökarna gör här verkliga fynd samtidigt som församlingen får in viktiga likvida medel, som i och för sig inte står i proportion till det arbete som lagts ned i förfärdigandet av alstren.

Missionshuset i Gräddö är idag det enda aktiva bönhuset på Rådmanö. Här fanns i princip ett bönhus i varje by. Alla utom detta har blivit privatiserade. Det var olika samfund, men Missionsförbundet var dock det största. Dit har nu även de kvarvarande resterna av de andra samfunden samlats.

Församlingen, som hänger ihop med den i Spillersboda är i trängande behov av förnyring och hoppas på den nyandliga vägen, som gjort att ungdomar i en sekulariserad och brutal värld, söker sig till tryggare, lugnare och ärligare miljö.

Man har inte längre någon pastor utan har sedan flera år tillbaka haft ett samarbete med Svenska Missionskyrkans församlingar i Roslagen.

VA-ledningen framme vid missionskyrkan

På bilden tagen den 10 oktober 2013 kan vi se att utbyggnaden av kommunens VA-ledning från Refsnäs, nu kommit till Gräddös västra utfart efter långt avbrott. Mycket sprängning blir det.

Gräddö har även i dag kommunalt avlopp centrerat till ett reningsverk som ligger bakom bygdegården, men kommer att kopplas in på kommunens stora nät när det blir klart.

Kommunchefen säger att vi kommer att få ett dricksvatten av världsklass när vi blir inkopplade på Norrvatten. Vi läser dagligen om otjänligt dricksvatten i kommunala ledningsnät. Man uppmanar folk att koka vatten innan det dricks. Det har förekommit i Halmstad, Kalmar, Bollebygd, Kivik, Fjällnora, Söderbärke, Löberöd, Emmaboda, Lönsboda Olofström...

Det rör sig om toxin, koliforma bakterier, mikroorganismer, kolibakterier, klorerat lösningsmedel e t c.

MEN det kan inte att hända här i Norrtälje kommun – för vi ska få vatten av världsklass.

Göran Hedberg

På nordlig kurs från den populära gästhamnen